

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 403

Finanse publiczne

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Michał Sosnowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Magdalena Kot

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania

znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska

(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-535-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław

tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Arkadiusz Bernal: Discrimination of domestic supplies relative to imports for the value added tax exemptions	11
Szymon Bryndziak: Family allowance in personal income tax, in the context of tax expenditures.....	21
Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak: KRUS w budżecie rolnym Polski w długim okresie.....	30
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Mechanizmy przestępstw podatkowych na przykładzie podatku VAT	42
Jarosław Dziuba: Fiskalne skutki kształtowania stawek podatku od nieruchomości przez miasta na prawach powiatu.....	54
Malgorzata M. Hybka: Discretionary tax liability reliefs in Germany and Poland	66
Agata Jakubowska: Zaufanie podstawą współpracy banku i samorządu lokalnego.....	77
Aneta Kargol-Wasiluk, Adam Wyszkowski: Rola rady fiskalnej w utrzymaniu dyscypliny finansów publicznych. Wnioski dla Polski	87
Krystyna Kietlińska: Rola 1% w zasilaniu organizacji pożytku publicznego (OPP)	102
Krzysztof Kil, Mateusz Folwarski: Czynniki wpływające na wynagrodzenia zarządów banków spółdzielczych w województwie małopolskim w okresie pokryzysowym	112
Marta Kluzek: Preferencyjne opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych – możliwość czy konieczność?	122
Anna Leszczyłowska: Obciążenia spółek kapitałowych podatkiem dochodowym w koncepcji <i>allowance for corporate equity</i> (ACE).....	132
Robert Lisowski: Stopy zwrotu otwartych funduszy emerytalnych po reformie.....	141
Malgorzata Mazurek-Chwiejczak: Kierunki ewolucji modeli opodatkowania konsumpcji w państwach OECD	153
Ewelina Młodzik: Źródła i rodzaje ryzyka w sektorze finansów publicznych	163
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Zarządzanie sektorem publicznym a preferencje publiczne	172
Błażej Pilarczyk: Podatkowa grupa kapitałowa w sektorze elektroenergetycznym w Polsce	183

Elwira Pindyk: Wpływ planu zagospodarowania na dochody gminy z tytułu podatku od nieruchomości od osób fizycznych	192
Piotr Podsiadło: Zagadnienie pomocy publicznej z perspektywy traktatowej przesłanki jej wpływu na konkurencję i wymianę handlową na rynku wewnętrznym	206
Ireneusz Pszczółka: Wybrane aspekty funkcjonowania państwowych funduszy majątkowych	217
Piotr Ptak: Arithmetic of sovereign debt crisis in Europe and challenges ahead	227
Halina Rechul: Cele i zarządzanie ryzykiem jako elementy kontroli zarządczej w jednostkach sektora finansów publicznych	238
Magdalena Rękas: Wpływ zmian konstrukcji ulgi na dzieci na dochody do dyspozycji rodzin w Polsce	248
Mateusz Rolski: Banki spółdzielcze w Polsce – własność prywatna w służbie społeczności lokalnej czy przedsiębiorstwa nastawione na zysk?.....	265
Jacek Sierak: Selected problems of finances of municipalities in the 25 th year of self-government in Poland.....	275
Karolina Sobczyk, Joanna Woźniak-Holecka, Tomasz Holecki: Organizacja i finansowanie programów z zakresu profilaktyki raka szyjki macicy skierowanych do kobiet w województwie śląskim.....	289
Jerzy Sokolowski: Opodatkowanie osób fizycznych w Polsce podatkiem dochodowym w latach 2009-2013	298
Michał Sosnowski: Redistributive function of fiscal policy and the income inequalities among the society.....	308
Katarzyna Stabryła-Chudzio: Kierunek zmian w płatnościach bezpośrednich dla rolnictwa państw członkowskich Unii Europejskiej.....	321
Edyta Sygut: Wydajność fiskalna a przedmiot i podstawa opodatkowania podatku akcyzowego	331
Tomasz Śmietanka: Finansowo-administracyjne aspekty współpracy JST subregionu radomskiego z samorządem województwa (w opinii wójtów, burmistrzów i starostów)	341
Anna Świrska: Metoda kalkulacji poziomu dochodów własnych gminy na potrzeby wyliczenia kwoty podstawowej subwencji wyrównawczej	354
Zuzanna Urbanowicz: Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego a decyzje Europejskiego Banku Centralnego	364

Summaries

Arkadiusz Bernal: Dyskryminacja dostaw krajowych w porównaniu z importem w wypadku zwolnień z podatku od wartości dodanej.....	11
Szymon Bryndziak: Ulga prorodzinna w podatku dochodowym od osób fizycznych w kontekście <i>tax expenditures</i>	21
Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak: Farmers' social security fund in Polish agricultural budget in the long term.....	30
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Mechanisms of tax frauds based on VAT.....	42
Jarosław Dziuba: Fiscal implications of real estate tax rates established by cities with county rights.....	54
Małgorzata M. Hybka: Ulgi w spłacie zobowiązań podatkowych w Niemczech i w Polsce.....	66
Agata Jakubowska: Trust as a fundament of cooperation between bank and local government.....	77
Aneta Kargol-Wasiluk, Adam Wyszowski: The role of fiscal council to maintain discipline of public finance. Some implications for Poland.....	87
Krystyna Kietlińska: The role of 1% of PIT and CIT in supporting charity organizations in Poland.....	102
Krzysztof Kil, Mateusz Folwarski: Determinants of remuneration of the cooperative banks' board members in Lesser Poland Voivodeship in the post-crisis period.....	112
Marta Kluzek: Preferential taxation of income from capital gains – possibility or necessity?.....	122
Anna Leszczyłowska: Corporate tax burden in the concept of an allowance for corporate equity (ACE).....	132
Robert Lisowski: Open pension funds' rates of return after the reform.....	141
Małgorzata Mazurek-Chwiejczak: Directions of consumption tax models evolution in OECD member states.....	153
Ewelina Młodzik: Sources and types of risk in the public finance sector.....	163
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public sector management vs. public preferences.....	172
Błażej Pilarczyk: Tax capital group in the electricity sector in Poland.....	181
Elwira Pindyk: Influence of development plan on the municipality's incomes for property tax from natural persons.....	192
Piotr Podsiadło: A question of state aid from the perspective of the treaty premise of its effect on competition and the trade exchange on the internal market.....	206
Ireneusz Pszczółka: Selected aspects of the operating of sovereign wealth funds.....	217

Piotr Ptak: Arytmetyka kryzysu zadłużenia w Europie a wyzwania na przyszłość	227
Halina Rechul: Objectives and risk management as part of management control in the public finance sector.....	289
Magdalena Rękas: Impact of structural changes in children relief available for income for families in Poland	248
Mateusz Rolski: Co-operative banks in Poland – private property at the service of the local community or an enterprise set to the profit?	265
Jacek Sierak: Wybrane problemy finansów gmin w 25. roku samorządności terytorialnej w Polsce	275
Karolina Sobczyk, Joanna Woźniak-Holecka, Tomasz Holecki: Organisation and financing of the programmes from the scope of cervical cancer prevention targeted at women in the Silesian Voivodeship	289
Jerzy Sokolowski: Taxation of individuals in Poland with income tax in the years 2009-2013.....	298
Michał Sosnowski: Redystrybucyjna funkcja polityki fiskalnej a nierówności dochodów ludności	308
Katarzyna Stabryła-Chudzio: The direction of changes in direct payments for agriculture of the European Union member states.....	321
Edyta Sygut: Fiscal efficiency vs. the tax base of excise tax	331
Tomasz Śmietanka: Financial and administrative considerations of the cooperation of the communes and districts of Radom subregion with the self-government of the voivodeship (according to commune administrators, mayors and district administrators)	341
Anna Świrska: Calculation method for optimizing incomes from the equalized part of the subsidy transferred to municipalities.....	354
Zuzanna Urbanowicz: Monetary policy of the National Central Bank of Poland vs. the decisions of the European Central Bank	364

Marta Kluzek

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
e-mail: marta.kluzek@ue.poznan.pl

PREFERENCYJNE OPODATKOWANIE DOCHODÓW Z KAPITAŁÓW PIENIĘŻNYCH – MOŻLIWOŚĆ CZY KONIECZNOŚĆ?

PREFERENTIAL TAXATION OF INCOME FROM CAPITAL GAINS – POSSIBILITY OR NECESSITY?

DOI: 10.15611/pn.2015.403.11

Streszczenie: Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych wzbudza wiele kontrowersji. Istota tych dochodów jest inna niż pozostałych dochodów, dlatego też w artykule przedstawiono argumenty za szczególnym traktowaniem tego źródła przychodów, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w preferencyjnym opodatkowaniu dochodów z kapitałów pieniężnych w Polsce. Analiza istniejących modeli opodatkowania osób fizycznych, okoliczności przemawiających za preferencyjnym opodatkowaniem dochodów z kapitałów pieniężnych oraz stanu prawnego, jaki w tym obszarze obowiązuje w Polsce, umożliwił wysunięcie wniosku o konieczności dokonania rewizji regulacji prawno-podatkowych odnoszących się do tej materii i wprowadzenia niezbędnych zmian.

Słowa kluczowe: dochód, kapitał, kapitały pieniężne, opodatkowanie.

Summary: Taxation of income from capital gains raises a lot of controversy. These revenues have a different creature than other income, which is why the purpose of this article is to present the arguments for the specific treatment of this source of revenues, which should be reflected in preferential taxation of income from capital gains in Poland. The analysis of existing models of taxation of individuals, the circumstances for preferential taxation of income from capital gains and the legal status that was in force in this area in Poland, made it possible to draw a conclusion about the necessity of tax law regulations relating to this matter and introducing the necessary changes.

Keywords: income, capital, monetary capital, taxation.

1. Wstęp

Wśród czynników wzrostu gospodarczego wymienia się kapitał, w tym kapitał finansowy. Ten ostatni jest niezbędny do realizacji inwestycji rzeczowych. Oznacza to, że za pośrednictwem rynku następuje transformacja kapitału finansowego, które-

go źródłem są wcześniejsze oszczędności, w kapitał rzeczowy. Takie podejście zgodne jest z teorią szkoły austriackiej (L. Mises, F. Hayek) i monetarystów (M. Friedman). Skłonność podmiotów do oszczędzania uzależniona jest m.in. od stopy opodatkowania dochodów z kapitału, czyli oszczędności pieniężnych podmiotów ulokowanych na rynku finansowym [Owsiak 2004, s. 179].

Zdefiniowanie dochodu na potrzeby opodatkowania nie jest łatwym zadaniem stojącym przed władzą podatkową. Powinien on być określony w taki sposób, aby w możliwie najmniejszym stopniu zniekształcał decyzje podmiotów gospodarczych przy jednoczesnym zapewnieniu podstawowej funkcji, jaką jest dostarczanie dochodów publicznych, oraz funkcji pozafiskalnych.

Dochody z kapitału są kategorią niejednorodną, a dochody osiągnięte przez osoby fizyczne z kapitałów pieniężnych stanowią jedynie jej część. Jednakże opodatkowanie tych ostatnich wzbudza wiele kontrowersji. Przeciwnicy opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych dowodzą m.in., że wręcz niemoralne jest opodatkowanie zysków z pieniędzy już raz opodatkowanych, gdyż oszczędności to na ogół część dochodów z pracy, której nie przeznaczają się na bieżącą konsumpcję. Zwolennicy opodatkowania przychodów z tego właśnie źródła odwołują się do zasady sprawiedliwości podatkowej i wskazują, że tego typu podatki istnieją w większości państw Unii Europejskiej. Dochody z kapitałów pieniężnych mają jednak odmienną istotę niż pozostałe dochody. Celem artykułu jest więc przedstawienie argumentów za szczególnym traktowaniem tego źródła przychodów, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w preferencyjnym opodatkowaniu dochodów generowanych przez osoby fizyczne z kapitałów pieniężnych w Polsce.

2. Modele opodatkowania dochodów osób fizycznych

Przedmiotem opodatkowania w ramach podatku dochodowego jest dochód, a ściślej rzecz ujmując, osiągnięcie dochodu. W nauce o podatkach podnosi się, że ta kluczowa kategoria jest rozmaicie definiowana przez doktrynę i w ustawodawstwie. Określenie dochodu jest więc słabą stroną tego podatku. Według J. Zdzitowieckiego istniejące różne teorie dotyczące pojęcia dochodu można ująć w dwie zasadnicze grupy. W ramach węższego ujęcia dochodu wymienia on tzw. teorię funduszu konsumpcyjnego, teorię periodyczności, teorię źródeł i teorię rodzaju przychodów. Przykładem natomiast szerszego ujmowania pojęcia dochodu podatkowego jest tzw. teoria czystego przyrostu majątkowego [Zdzitowiecki 1939]. Przyjęcie takiej, a nie innej koncepcji dochodu przez świadomego ustawodawcę rzutować winno na przyjmowane konstrukcje prawne podatku dochodowego w danym kraju. W doktrynie podkreśla się tendencję odrywania dochodu konstruowanego do celów podatkowych od ekonomicznej kategorii tego pojęcia. Dlatego w regulacjach prawno-podatkowych różnych państw pojęcie dochodu nie w pełni odpowiada założeniom teoretycznym [Litwińczuk (red.) 2013, s. 31-33].

We współczesnych systemach podatkowych egzemplifikuje się źródła przychodów, z których dochody stanowią przedmiot opodatkowania, pomijając abstrakcyjne definiowanie samego dochodu, dążąc raczej do opodatkowania wszelkich dochodów niż do ścisłego respektowania którejś z teorii dochodu podatkowego [Famulska 1998, s. 44-45].

W tym ujęciu w systemach podatkowych wykształciły się dwa główne typy podatków dochodowych, tj. podatek cedularny i podatek globalny. W podatku cedularnym poszczególne źródła przychodów są przypisywane do kilku grup, a dochody pochodzące z każdej z nich są opodatkowane według odrębnych zasad. Pozwala to na niejednakowe traktowanie poszczególnych rodzajów dochodów poprzez ustalenie zróżnicowanych stawek podatkowych. Zaletą tego podejścia jest m.in. to, że pozwala ono dostosować sposób opodatkowania i stawki podatkowe do charakteru różnych źródeł dochodu: łagodniejsze opodatkowanie dochodów z pracy w stosunku do dochodów z kapitału lub odwrotnie. Wadą podatków cedularnych jest to, że nie uwzględniają one całokształtu sytuacji podatkowej podatnika, a tym samym zdolności do ponoszenia ciężaru podatkowego.

Pod wpływem niemieckiej nauki skarbowości (m.in. A. Wagnera) w 1891 roku opracowano w Prusach tzw. globalny podatek dochodowy. Ten typ podatku, nazywany również podatkiem syntetycznym czy unitarnym, polega na łącznym opodatkowaniu wszystkich składników dochodu podatnika, niezależnie od ich źródła, według jednolitej stawki (skali). Wskazuje się przy tym, że w koncepcji tej najlepiej realizowana jest zasada opodatkowania podatnika według zdolności podatkowej poprzez kumulację przychodów ze wszystkich możliwych źródeł, co zapewnia pełny obraz jego sytuacji materialnej [Gomułowicz, Małecki 2000, s. 464-466].

Współcześnie podatek globalny jest to powszechnie stosowana konstrukcja prawna podatku dochodowego, jednak warto zwrócić uwagę, że w niektórych państwach (np. krajach skandynawskich) sięga się po system mieszany, którego przykładem jest chociażby podatek dualny. Jest to model opodatkowania, w którym następuje rozdział dochodów z kapitału (który może być rozumiany szerzej niż kapitały pieniężne) od dochodów z pracy, przy czym dochód z tego pierwszego źródła objęty jest niższą i zarazem jednolitą stawką podatkową, a dochód z drugiego z wymienionych źródeł opodatkowany jest wyżej z zastosowaniem skali progresywnej [Leszczyłowska 2014, s. 22].

3. Argumenty za preferencyjnym opodatkowaniem dochodów z kapitałów pieniężnych

Zasadność odmiennego opodatkowania dochodów z pracy i kapitału jest szeroko dyskutowana w literaturze. Specyfika dochodów z kapitałów pieniężnych predestynuje je do opodatkowania na łagodniejszych zasadach niż pozostałych dochodów. Należy bowiem uwzględnić tutaj takie elementy, jak: wartość pieniądza w czasie, procesy inflacyjne, które wchłaniają część dochodów kapitałowych, obciążanie tyl-

ko dochodów zrealizowanych, ryzyko, niejednorodność tych dochodów czy towarzyszące im straty. Trzeba również pamiętać o funkcji stymulacyjnej opodatkowania w kontekście roli, jaką oszczędności i inwestycje odgrywają w rozwoju gospodarczym [Famulska 1998, s. 52]. Przesłanki opodatkowania i zwolnienia dochodów z kapitałów pieniężnych zostały zaprezentowane w tabeli 1.

Tabela 1. Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych według kryteriów oceny podatku

Kryteria oceny	Przesłanki opodatkowania	Przesłanki zwolnienia
Sprawiedliwość	<ul style="list-style-type: none"> • preferencje służą tylko zamożnym obywatelom, którzy posiadają czasowe nadwyżki środków • dochody z kapitałów zwiększają zdolność podatkową ich beneficjenta 	<ul style="list-style-type: none"> • opodatkowanie dyskryminuje oszczędzających • preferencje sprzyjają inwestycjom, co służy całemu społeczeństwu
Wydajność	<ul style="list-style-type: none"> • zabezpieczenie określonych wpływów budżetowych • szczelność systemu podatkowego 	<ul style="list-style-type: none"> • dochody z kapitału nie są odpowiednim przedmiotem opodatkowania (niepewność, niestabilność, nieregularność, trudne efektywne administrowanie i kontrola)
Oddziaływanie na procesy gospodarcze	<ul style="list-style-type: none"> • zwolnienie nie skłania do poszukiwania najbardziej efektywnych inwestycji 	<ul style="list-style-type: none"> • opodatkowanie zniechęca do inwestycji kapitałowych w ogóle, negatywnie wpływa na skłonność do oszczędzania • opodatkowanie powoduje wzrost oczekiwanej stopy zwrotu

Źródło: [Famulska 1998, s. 51].

Rozważania nad sprawiedliwością opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych należy rozważać w kontekście zdolności płatniczej podatnika. Koncepcja ta sprowadza się do indywidualizacji obciążeń podatkowych, gdyż podatnik powinien wносить „sprawiedliwą część” swojego dochodu do budżetu państwa w celu finansowania wspólnego dobra. Zastosowanie podatku globalnego byłoby zgodne z zasadą sprawiedliwości pionowej, natomiast podatku dualnego – z zasadą sprawiedliwości poziomej [Gomułowicz, Małecki 2000, s. 52]. Warto jednak zwrócić uwagę, że w teorii źródeł, nazywanej także teorią periodyczności, dochód charakteryzują trzy cechy: regularność wpływów, osobisty charakter i stałość źródła. Oznacza to, że jednorazowe, rzadkie czy nieregularne przychody, m.in. z kapitałów pieniężnych, nie powinny być uwzględniane przy opodatkowaniu dochodu [Leszczyłowska 2014, s. 20].

Grupa podmiotów osiągających dochody z kapitałów pieniężnych jest niejednorodna. Ilościowo tylko niewielki odsetek tej grupy stanowią osoby o ponadprzeciętnych dochodach, które nadwyżki środków inwestują głównie na rynkach kapitałowych czy nieruchomości, a następnie osiągają z tego tytułu przychody. Zasadniczą część tej grupy to osoby o przeciętnych dochodach, które ewentualne nadwyżki

środków wygosparowanych w budżetach domowych lokują przede wszystkim w instrumenty obarczone mniejszym ryzykiem niż instrumenty charakterystyczne dla rynku kapitałowego, np. w obligacje skarbowe czy lokaty bankowe. Stąd zastosowanie jednolitych zasad opodatkowania w ujęciu podmiotowym i przedmiotowym w tym obszarze to działanie oddalające podatnika od indywidualizacji ciężaru podatkowego.

W rozważaniach tych nie można jednak zapominać o podstawowej funkcji podatków, tj. funkcji fiskalnej. M. Feldstein, J. Slemrod i S. Yitzhaki na podstawie badań prowadzonych w latach 70. ubiegłego wieku stwierdzili, że zmniejszenie podatku od zysków kapitałowych nie tylko zachęca do bardziej aktywnej postawy inwestorów, ale przekłada się również na zwiększenie dochodów podatkowych państwa [Feldstein, Slemrod, Yitzhaki 1980]. Inni ekonomiści zajmujący się tym zagadnieniem nie uzyskali jednak tak jednoznacznych wyników. Choć w wielu badaniach potwierdzono krótkoterminowe odwrócenie relacji między stawką podatkową nakładaną na dochody z kapitałów a dochodami budżetowymi z tego źródła, to długookresowe efekty nie były już takie oczywiste [Auerbach 1988; Hungerford 2010].

Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych może również wpływać na ograniczenie dobrobytu społecznego. Rekomendacja dla zerowej stawki podatku od dochodów kapitałowych jest wyprowadzana z modeli wzrostu czy modeli cyklu życia. W tych ostatnich główne kryterium utrzymania dynamicznej równowagi jest po stronie akumulacji kapitału. Każde działanie na rzecz zakłócenia procesów alokacyjnych, w tym opodatkowanie dochodów z kapitału, musi odsuwać gospodarkę od stanu optimum [Grądański 2006, s. 186-193].

Zasadniczo w tym obszarze nie obowiązuje metoda memoriałowa. Do opodatkowania dochodzi w momencie realizacji zdarzenia, co sprawia, że podatki nakładane na dochody z kapitałów pieniężnych są jedną z przyczyn odłożenia w czasie realizacji zysków z tego źródła. Wysoka stawka podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych może zniechęcać do realizacji zysków, dywersyfikacji portfela czy inwestowania środków w bardziej efektywne przedsięwzięcia, co skutkuje błędną alokacją zasobów.

Jednym z argumentów podnoszonych w dyskusji nad zasadnością opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych jest mobilność czynników produkcji. Charakterystyczną cechą współczesnych gospodarek rynkowych jest swobodny przepływ kapitału finansowego i rzeczowego zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Przepływ kapitału nie pozostaje bez znaczenia dla kształtu systemu podatkowego. Tocząca się od wielu lat i w wielu krajach dyskusja na temat reformy systemu podatkowego odnosi się w znaczącym stopniu do zagadnienia, które dotyczy opodatkowania dochodów, jakie generuje kapitał. Dochody z kapitału są pojęciem szerokim i niejednorodnym. W wyniku istnienia luk prawnych czy też niedostatecznej koordynacji regulacji prawnych mogą one stosunkowo łatwo umknąć przed opodatkowaniem i spowodować erozję podstawy opodatkowania. Ponadto

w odniesieniu do opodatkowania części z nich często podnoszonymi problemami są: brak neutralności względem źródeł finansowania, względem decyzji o przeznaczeniu zysku czy względem formy prawnej.

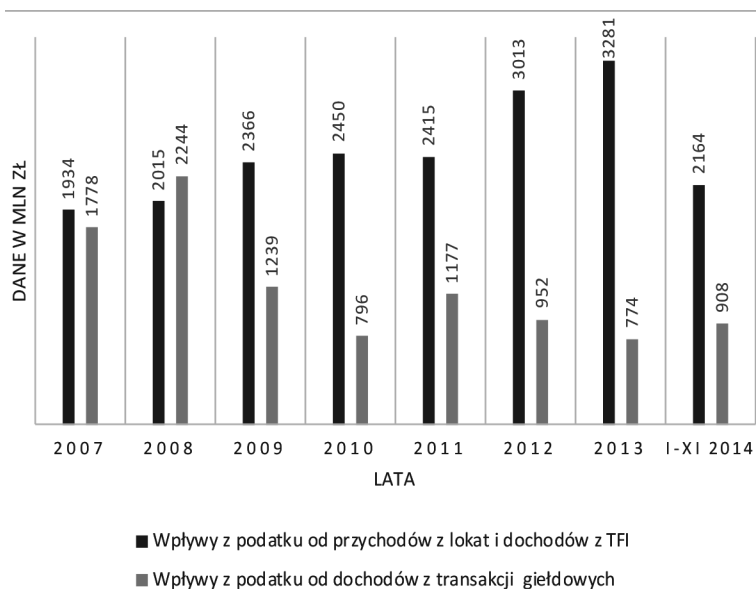
W ostatnich latach punkt ciężkości w dyskusji przesunął się z rozważań mających *stricte* przeciwdziałać tym zniekształceniom do rozważań kładących również nacisk na międzynarodową mobilność czynnika produkcji, jakim jest kapitał. Wyższe obciążenie podatkowe powinno być nakładane na pracę, która jest mniej mobilnym czynnikiem produkcji, a niższe na kapitał – czynnik bardziej mobilny. Zaletą dualnego podatku dochodowego jest to, że odrębne traktowanie do celów podatkowych dochodów z kapitału i dochodów z pracy może ułatwić międzynarodową koordynację opodatkowania dochodów z kapitału, szczególnie w odniesieniu do dochodów z kapitałów pieniężnych, charakteryzujących się największą mobilnością wśród czynników produkcji, przy jednoczesnym pozostawieniu państwom autonomii w ramach nakładania obciążeń podatkowych na dochody uzyskiwane z pracy. Stopa podatkowa dla dochodów z kapitałów pieniężnych może być dodatkową zachętą przyciągającą kapitał zagraniczny do danego państwa. Głównym celem podejmowania zagranicznych inwestycji portfelowych jest bowiem osiągnięcie pożądanej stopy zwrotu, na którą ma wpływ również opodatkowanie. Konkurencyjne rozwiązania w tym obszarze w danym państwie będą również zmniejszać skłonność do eksportu kapitału. W przypadku tego typu inwestycji w ujęciu międzynarodowym nie bez znaczenia pozostają rozwiązania dwu- lub wielostronne, umożliwiające transfer kapitału z państwa źródła do państwa rezydencji bez konieczności zapłaty podatku w państwie źródła [Kluzek 2012, s. 40-41].

4. Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych w Polsce

Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych w obecnie obowiązującym kształcie zaczęło obowiązywać w Polsce od 2001 roku. Do roku 2000 włącznie była opodatkowana jedynie niewielka część dochodów z kapitałów pieniężnych – np. przychody z tytułu dywidendy czy dochody z odpłatnego zbycia udziałów w spółkach kapitałowych, które nie były notowane na giełdzie. Zdarzenia gospodarcze, które wywoływały jednak obowiązek zapłaty podatku do końca XX wieku, nie miały charakteru masowego, był to bowiem czas tworzenia się rynków finansowych i kapitałowych w Polsce. Obecnie, zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, do przychodów z kapitałów pieniężnych zalicza się w szczególności:

- 1) przychody (dochody) z:
 - odsetek od wkładów oszczędnościowych i środków na rachunkach bankowych, z wyjątkiem środków pieniężnych związanych z wykonywaną działalnością gospodarczą,
 - odsetek i dyskonta od obligacji,
 - tytułu udziału w funduszach kapitałowych,

- dywidend i innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych, których podstawą uzyskania są udziały (akcje) w spółce mającej osobowość prawną (opodatkowane zryczałtowanym podatkiem dochodowym w wysokości 19%, przy czym podatek jest naliczany i pobierany przez płatnika w momencie postawienia środków do dyspozycji podatnika);
- 2) oraz dochody z:
 - odpłatnego zbycia udziałów w spółkach mających osobowość prawną,
 - odpłatnego zbycia papierów wartościowych i pochodnych instrumentów finansowych,
 - z realizacji praw z pochodnych instrumentów finansowych (które podatnik sam wykazuje w zeznaniu rocznym i opodatkowuje wg stawki wynoszącej 19% – w efekcie podatek jest przekazywany przez podatnika do urzędu skarbowego do 30 kwietnia następnego roku po zdarzeniu).

Rys. 1. Wpływy budżetowe z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych z kapitałów pieniężnych w latach 2007-2014

Źródło: [Popiołek, Samcik 2015].

W efekcie do budżetu państwa z tytułu opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych zaprezentowanych na rys. 1 wpływa rokrocznie od trzech do czterech miliardów złotych. Jest to zapewne kwota niebagatelna, biorąc pod uwagę szereg istotnych zadań, które stoją przed państwem i mogą zostać zrealizowane dzięki tym wpływom. Jednak gdy wpływy z tego źródła zostaną zestawione z wpływami budżetowymi z innych źródeł, kwoty te nie są już tak istotne. W latach 2007-2014 wpływy

budżetowe z tytułu opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych stanowiły przeciętnie 5-6% wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych i niespełna 1,5% wpływów budżetowych ogółem (jedynie w 2008 roku wskaźnik ten wynosił 1,7%) [www.finanse.mf.gov.pl].

Sumaryczna wielkość wpływów budżetowych z opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych w latach 2008-2010 spadała. Można to wprost powiązać z kryzysem finansowym, którego skutki na GPW są obserwowane do dzisiaj. Choć od 2011 roku wpływy ogółem z analizowanego źródła sukcesywnie rosną, to widać dużą dysproporcję między wpływami z podatku od przychodów z lokat i od dochodów z TFI a wpływami z podatku od dochodów z transakcji giełdowych. Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych zniechęca do inwestowania na warszawskiej giełdzie, która i tak nie cieszy się dużą popularnością. Po załamaniu się rynków kapitałowych Polacy powrócili do bardziej bezpiecznych form oszczędzania, tj. głównie do lokat bankowych, ale zyski z tego źródła nie są zadowalające. Co prawda od dłuższego czasu w Polsce nie ma dużej inflacji, ale posiadacze depozytów bankowych mogą liczyć na stopę oprocentowania swoich oszczędności na poziomie 1-2% w skali roku przy podjęciu aktywnych działań i zakładaniu lokat, natomiast oprocentowanie środków zgromadzonych na rachunkach bieżących jest symboliczne.

Aby zachęcić obywateli do oszczędzania długoterminowego z myślą o emeryturze, z podatku zwolnione są oszczędności lokowane na tzw. indywidualnych kontach emerytalnych (IKE) oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (IKZE), choć tylko do określonych limitów i po spełnieniu wskazanych przez ustawodawcę warunków. W efekcie tylko niewielka część oszczędności jest lokowana w tej formie.

Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych zostało wprowadzone piętnaście lat temu, kiedy inaczej wyglądała jeszcze konstrukcja podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce. Dochody z zasadniczej części źródeł osiągnięcia przychodów były sumowane, a podatek był obliczany na podstawie skali progresywnej. Trzeba również pamiętać, że w skali tej obowiązywały inne stawki (wyższe niż obecnie obowiązujące) i niższe progi. Dochody z pracy były więc wyżej opodatkowane niż dochody z kapitałów pieniężnych. Z biegiem czasu ta sytuacja uległa odwróceniu. Wprowadzono fakultatywnie obowiązujące specjalne zasady opodatkowania dochodów z najmu, a także dochodów z pozarolniczej działalności, zmieniono istotnie skalę podatkową (obniżono stawki, obniżono progi podatkowe, zmniejszono liczbę przedziałów podatkowych) – przy czym zasadnicza część dochodu, od którego oblicza się podatek wg skali podatkowej, plasuje się w pierwszym przedziale podatkowym¹ ze stawką nominalną wynoszącą 18%, kwotą wolną od podatku oraz

¹ Niespełna 2,5% podatników osiąga dochody opodatkowane wg skali podatkowej, które mieszczą się w drugim przedziale podatkowym [www.finanse.mf.gov.pl].

ulgami podatkowymi. Analizując sposób kształtowania podstawy opodatkowania oraz wysokość stawek podatkowych, należy jednoznacznie stwierdzić, że przychody z kapitałów pieniężnych w Polsce są opodatkowane nadmiernie w porównaniu z innymi źródłami osiągnięcia przychodów.

5. Zakończenie

Różnice dzielące kraje biedne i bogate wynikają w znacznej mierze z ich zdolności do wytwarzania obfitego strumienia oszczędności. Polska, pomimo upływu 25 lat od transformacji, nadal lokuje się w grupie państw, które próbują doścignąć te charakteryzujące się największym poziomem rozwoju gospodarczego. Zdaniem L. Balcerowicza, Polska musi poradzić sobie z barierami paraliżującymi ten rozwój, m.in. ze stopą inwestycji prywatnych – jedną z najniższych w Europie [Gadomski 2014].

Zasady opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych w Polsce od 2001 roku pozostają bez zmian, pomimo licznych nowelizacji i poprawek czy wręcz nowych rozwiązań odnoszących się do innych źródeł przychodu. Zmienia się też otoczenie gospodarcze, w którym podatnik musi funkcjonować i podejmować decyzje na skutek czynników egzo- i endogenicznych. Obecnie dochody osiągnięte z kapitałów pieniężnych w Polsce są opodatkowane w większym stopniu niż dochody z innych źródeł, co zniechęca osoby fizyczne do oszczędzania i do inwestowania na rynku kapitałowym. Można przypuszczać, że osoby dysponujące większym kapitałem coraz częściej będą poszukiwać możliwości lokowania go poza granicami kraju, dzięki czemu unikną opodatkowania w Polsce. Warto więc zastanowić się, czy nie nadszedł właściwy moment na wyłączenie kapitałów pieniężnych z katalogu źródeł przychodów wymienionych w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych lub istotną redukcję opodatkowania dochodów z tego źródła.

Literatura

- Auerbach A.J., 1988, *Retrospective capital gains taxation*, NBER Working Paper Series, no. 2792, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.320.9552&rep=rep1&type=pdf> (30.04.2015).
- Famulska T., 1998, *Oddziaływanie systemu podatkowego na rynek finansowy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Feldstein M., Slemrod J., Yitzhaki S., 1980, *The effects of taxation on the selling of corporate stock and the realizations of capital gains*, *Quarterly Journal of Economics*, vol. 94, no. 4, s. 777-791.
- Gadomski W., 2014, *Balcerowicz: Możemy uniknąć pułapki spowolnienia*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/mozemy-uniknac-pulapki-spowolnienia/> (30.04.2015).
- Gomułowicz A., Małecki J., 2000, *Podatki i prawo podatkowe*, Ars boni et aequi, Poznań.
- Grądalski F., 2006, *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.

- Hungerford T.L., 2010, *The Economic Effects of Capital Gains Taxation*, <http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40411.pdf> (30.04.2015).
- Kluzek M., 2012, *Znaczenie konkurencji podatkowej dla rozmieszczenia bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Leszczyłowska A., 2014, *Współczesne koncepcje podatku dochodowego*, PWE, Warszawa.
- Litwińczuk H. (red.), 2013, *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Owsiak S., 2004, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Popiołek A., Samcik M., 2015, *Czy podatek Belki ma sens?*, <http://wyborcza.biz/finanse/2029020,105684,17469041.html> (30.04.2015).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 361.
- www.finanse.mf.gov.pl (30.04.2015).
- Zdzitowiecki J., 1939, *Pojęcie dochodu w polskim podatku dochodowym*, Gebethner i Wolff, Poznań–Warszawa.